

תיכון טכנולוגי
בנימין רוטמן
נעמת חולון

הקמת הגטאות פולין

המדיניות האנטי יהודית בפולין

- ב- 1 בספטמבר פולשת גרמניה לפולין וכובשת אותה תוך חודש.
- בערב מלחמת העולם השנייה חיו בפולין כשלושה מליון יהודים/ות.
- עם כניסת הגרמנים לפולין, החלו הגרמנים ביישום מדיניות אנטי-יהודית, שכללה השפלות, פגיעה פיזית וגירושים המוניים של היהודים/ות ממערב פולין לאזור הגנרל גוברנמאן ולאזורי הגבול של רוסיה, מהסיבות הבאות:
 - הריחוק של החיילים מביתם והיותם נתונים במציאות של אלימות, גרמו לפריצת יצרים של הרס והתעללות.
 - הריחוק מדעת הקהל בבית וביצוע מעשיהם ללא התנגדות וביקורת של דעת קהל עולמית.
 - השליטה הפתאומית על מספר גדול של יהודים/ות הובילה את הנאצים לגבש רכי פתרון אחרות.
 - התעמולה הנאצית תיארה את היהודי על פי הדימויים האנטישמיים המסורתיים. יהודי/ות פולין ייצגו בעיני החיילים הגרמנים את הדימוי של היהודי שתואר בתעמולה הנאצית.

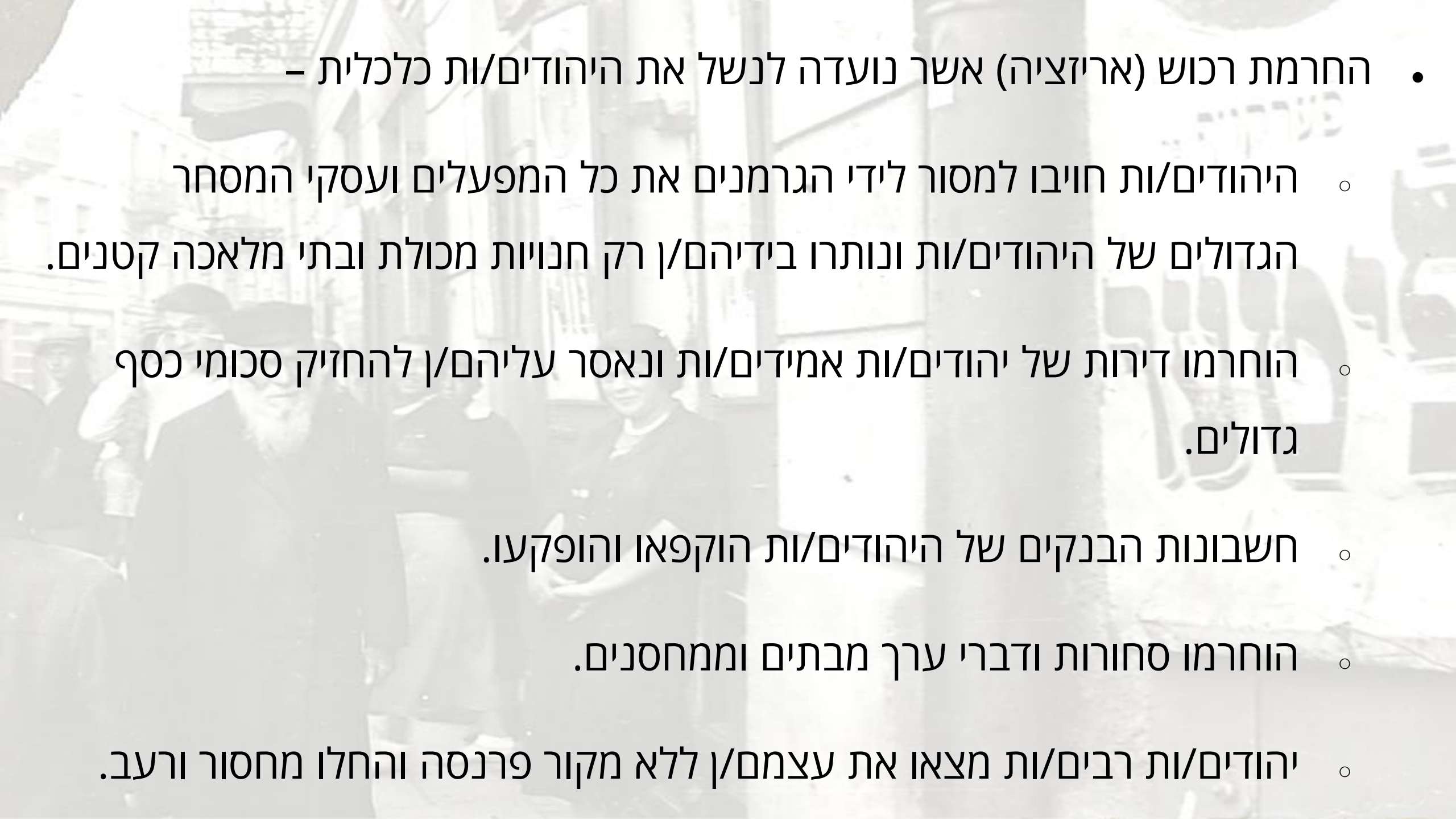
הצעדים שנקטו הנאצים

הנאצים פרסמו תקנות וגזרות אנטי-יהודיות ששיתקו את חיי הפרט והחברה. התקנות נועדו ליצור הפרדה בין היהודים/ות לבין האוכלוסייה הפולנית, לבודד את היהודים/ות, להשפילם ולנצלם.

להלן הצעדים:

- בידוד – התקנות נועדו לבודד את היהודים מסביבתם/ן.
 - כל יהודי/ות מגיל 10 חויב/ה לסמן את הבגד העליון בסרט לבן עם מגן דוד כחול, או בטלאי צהוב.
 - נאסר על היהודים/ות לעבור דירה והם/ן חויבו לסמן את בתי שלהם/ן.
 - נאסרה עליהם/ן הכניסה לרחובות מסוימים, וחופש התנועה שלהם/ן הוגבל.

- החרמת רכוש (אריזציה) אשר נועדה לנשל את היהודים/ות כלכלית –

- היהודים/ות חויבו למסור לידי הגרמנים את כל המפעלים ועסקי המסחר הגדולים של היהודים/ות ונותרו בידיהם/ן רק חנויות מכולת ובתי מלאכה קטנים.

- הוחרמו דירות של יהודים/ות אמידים/ות ונאסר עליהם/ן להחזיק סכומי כסף גדולים.

- חשבונות הבנקים של היהודים/ות הוקפאו והופקעו.

- הוחרמו סחורות ודברי ערך מבתים וממחסנים.

- יהודים/ות רבים/ות מצאו את עצמם/ן ללא מקור פרנסה והחלו מחסור ורעב.

• עבודות כפייה:

- בימי הכיבוש הראשונים החלו הגרמנים בחטיפת יהודים/ות מרחובות הערים לעבודות כפייה, כגון: סחיבת משאות, עבודות שירות במחנות צבאיים ופינוי רחובות מהריסות.
- ביום הקמת אזור הגרנל גוברנמאן, פורסם צו המחייב כל יהודי/ה בגיל עבודה לצאת לעבודות כפייה. על סמך הוראה זו נשלחו יהודים/ות רבים/ות למחנות עבודה והועסקו בסלילת כבישים, בבניין, בחקלאות ועוד.
- תקנות אלו נועדו להשפיל ולנצל את היהודים/ות.

איגרת הבזק של היידריך

- בפלישה לפולין התלוו לכוחות הצבא הגרמני גם יחידות **האיינזצגרופן** – קבוצות משימה, חיילי/ות המשטרה והאס אס, שפגעו בכל מי שהוגדר כאויב הביולוגי של המדינה הגרמנית.
- ב-21 בספטמבר 1939 העביר ראש משטרת הביטחון, **ריינהרד היידריך**, איגרת אל מפקדי האיינזצגרופן בשטחי הכיבוש אשר ידועה בשם **איגרת הבזק של היידריך** אשר בה נכתבו ההנחיות הבאות:
- דובר על הצורך לרכז במהירות את היהודים/ות בכמה ערים גדולות הנמצאות בצומתי רכבות או סמוך למסילות ברזל.
- טיהור מיהודים/ות בשטחים העתידים להיות מסופחים לרייך.
- הקמת מועצות בקהילות היהודיות – יודנראטים – שיורכבו מאישים סמכותיים ומרבנים, שתפקידם לנהל את הגטאות.
- ביצוע אריזציה של מפעלים יהודיים, תוך השארת מפעלים חשובים המבטיחים את האינטרסים הכלכליים הגרמניים בידי היהודים/ות.

מחנה
השמדה

גטו

מחנה
עבודה

מחנה ריכוז

הקמת הגטאות בפולין

- הגטאות בערים הגדולות בפולין לא הוקמו בבת אחת. קצב הקמתם ואופיים היו נתונים להחלטה עצמאית של השלטונות הגרמניים באזורים השונים.
- שני הגטאות הגדולים בוורשה ובלודג' הוקמו בסוף 1939. היו גטאות שהוקמו רק לקראת סוף 1941.
- מאפייני הגטו:
 - הגטו תוחם בדרך כלל באזור העוני והמצוקה של העיר, סמוך לצומתי רכבת או למסילות ברזל.
 - שטחו של הגטו היה קטן וצפוף מאוד ורוכזו בו מספר רב של יהודים/ות. לדוגמה: בגטו וילנא גרו חמש עד שמונה נפשות בחדר אחד ואילו בגטו ורשה הצפיפות הייתה גדולה יותר והגיעה ל- 15-20 בחדר אחד.

מטרות הנאצים בהקמת הגטאות

- להפריד ולנתק את היהודים/ות מהחברה האנושית ולפקח עליהם/ן בצורה טובה יותר.
- דרך להכחדת היהודים/ות הייתה למנוע מהם/ן אמצעי מחייה. לדוגמה: בגטו לודז' וורשה מתו עשרות אלפים ברעב ובמחלות.
- לרכז את היהודים/ות כך שאפשר יהיה לנצל אותם/ן לצורכי עבודות כפייה בדרך קלה ונוחה.
- לרכז את היהודים/ות כך שאפשר יהיה בשלב מאוחר יותר לבצע באופן פעיל ומהיר פתרונות שונים בקשר אליהם/ן.

דרכי הפיקוח על הגטאות

בדרך כלל הגטאות היו בפיקוחם/ של הגורמים הבאים: המשטרה הגרמנית, המשטרה הפולנית והמשטרה היהודית. דרכי הפיקוח היו שונים מגטו לגטו, וההבדלים התבטאו גם במידת סגירותם ובידודם.

סביב גטו ורשה הוקמה חומת לבנים בגובה שלושה מטרים ועליה הונחה גדר תיל. בחומת הגטו הותקנו כמה שערים והשמירה התנהלה באופן הבא:

- המשטרה הפולנית שמרה על הכניסות לגטו.

- המשטרה הגרמנית סיירה סביב החומה והקפידה לבודד את הגטו מהעולם החיצון.

- המשטרה היהודית (קאפו) פיקחה ושמרה על הסדר בתוך הגטו (לרבות איסוף קנסות

והחרמת חפצים), סיפקה את צורכי הגרמנים בכוח עבודה יהודי ודאגה למכסת נפשות

למשלוחים. עקרונית המשטרה הייתה כפופה ליוזנראט, אולם היא פעלה למעשה באופן

עצמאי.

יודנראט

- ההוראה להקמת יודנראטים (מועצות יהודיות), משרידי המנהיגות היהודית שנתתרה לאחר הכיבוש הגרמני, פורסמה לראשונה באיגרת הבזק של הייזריך מספטמבר 1939.
- היוזנראט נועד להיות עושה דברו של השלטון הגרמני.
- ההצטרפות ליוזנראט הייתה אם מתוך רגש אחריות לקהילה או ממניעים אינטרסנטיים. במקרים אחרים היה מדובר במינוי בכפייה על ידי הגרמנים, תוך איום בעונש מוות על המסרבים.
- היוזנראט היו חוליית הקישור בין הציבור היהודי לשלטון הגרמני, שביצע פעולות שכפו עליו הגרמנים ובשל כך ספג מרירות וכעס רב מצד היהודים/ות.
- היוזנראט מנע חיכוך בין הגרמנים לבין האוכלוסייה היהודית בגטו.

תפקידי היוזנראט

- תפקידם של היוזנראטים היה לשרת את הגרמנים ולנהל את הקהילה היהודית בגטו.
- היוזנראט היו חלק ממנגנון הפיקוח של הנאצים על האוכלוסייה היהודית בגטו.
- עם הקמת הגטאות נדרשו היוזנראטים לבצע מפקד קהילתי על פי קבוצות גיל ולדאוג לפינוי היהודים/ות ממקומות קטנים ולקליטתם בערים גדולות יותר (בשלב המעבר לגטאות).
- עם הקמת הגטאות נדרשו היוזנראטים לארגן את חיי היומיום בגטאות הסגורים בדגש על תברואה.
- להכין את היהודים/ות לעבודות כפייה ולספק לרשויות הגרמניות עדכון סטטיסטי שוטף של האוכלוסייה היהודית.
- לגבות מיסים מתושבי הגטו לצורכי הקהילה היהודית בגטו.

תפקידי היוזנראט - המשך

- להעסיק את תושבי הגטו בעבודות שונות.
- למצוא קורות גג ליהודים/ות חסרי דיור.
- לדאוג לתנאים סניטריים סבירים ולבריאותם של יושבי הגטו.
- לדאוג לנושא החינוך והתרבות בגטו באמצעות הקמת בתי ספר, קיום תיאטרות, קיום הרצאות, ספריות ותזמורת.
- לטפל בעניינים של דת, קבורה, סעד וחלוקת מזון.

החיים בגטו

צפיפות

- שטח הגטו היה קטן והצפיפות בו הייתה רבה.
- הצפיפות והיעדר תנאים סניטריים גרמו למגפות להתפשט בגטו בקלות רבה.
- הצפיפות ניכרה גם ברחובות, ותנועת האנשים הוסדרה על ידי שוטרים יהודים.

תברואה ירודה, מחלות ומגפות

- רוב הגטאות הוקמו באזורים שבהם התשתית התברואתית הייתה ירודה.
- היה מחסור בחומרי ניקוי, בסבון ובמים, באמצעי הסקה ועוד.
- בעקבות התנאים פרצו מחלות מדבקות כמו מחלת הטיפוס, שהייתה מהחמורות שבהן.
- בהיעדר תרופות נאלצו הרופאים/ות להסתפק בטיפול חיצוני, ולכך התלוו שאלות מוסריות נוקבות ביותר, כמו את מי להציל ולמי להניח למות.

החיים בגטו

רעב

- המחסור במזון בגטאות היה חמור ביותר ובגטאות ורשה ולודג' שרר רעב כבד.
- כ- 80% מצריכות המזון היומית התבססו על הברחות. הילדים/ות יכלו לברוח דרך פרצות בחומות ולהתחבא בקלות. בזכות פעילותם/ן האמיצה הוברחו לתוך הגטו מזון רב שהציל רבים/ות ממוות. יחד עם זאת, ילדים/ות רבים/ות נורו למוות לאחר שנתפסו בפעילות זו.
- כדי להשיג מזון, מכרו יהודי/ות הגטו את חפציהם/ן האישיים.
- הרעב הוליד התנהגויות קשות בין האנשים ולמקרים רבים של התפוררות התא המשפחתי בשל מריבות חוזרות ונשנות על מזון.

קור

הקור העז ששרר בגטאות גרם לאנשים לחפש אחר מקור הסקה בכל דרך אפשרית, כמו פירוק בתים, רהיטים, דלתות, משקופים ועוד. הקור היה גורם נוסף לתמותה בהרבה גטאות.

החיים בגטו

עבודות כפייה

- עבודות הכפייה היו בתוך הגטו ובמחנות עבודה מחוץ לגטו. במחנות אלו עבדו עד כלות הכוחות.
- בגטו לודג' שכנע ראש היוזדנראט, חיים רומקובסקי, את הציבור שהדרך היחידה לשרוד היא בהפיכת הגטו לאמצעי יצרני.
- בגטו ורשה לא התערב ראש היוזדנראט אדם צ'רנייקוב בחיי היהודים/ות ובעבודתם/ן, אך משהחמיר המצב הוא ביקש מהיהודים/ות לעסוק במלאכה.
- במקביל פרחו העסקים השחורים של מחזור חפצים ישנים ועיבוד של סחורות שהוברחו מן החוץ והחזרתן לצד הארי.

השפעת תנאי החיים על צלם האנוש

- המציאות הזוועתית בגטו הובילה יחדים/ות לנסות ולהציל את עצמם/ן בכל האמצעים ותנאי החיים גרמו להתערערות של המוסר האנושי ושל הכללים שאפיינו את הקהילה היהודית.
- גנבים/ות, רמאים/ות וזייפנים/ות מילאו את הגטו.
- דרך נפוצה לזכות בטובות הנאה הייתה לשתף פעולה עם המשטר הנאצי: מלשינים יהודים/ות דיווחו על פעילות של המחתרות בגטאות.
- היו שאיבדו קשר עם המציאות ורבים/ות איבדו את שפיותם/ן אל מול הזוועות. יהודים/ות שלפני המלחמה היו חיים בשלווה מצאו את עצמם/ן בגטאות מושפלים/ות, חסרי/ות כל ובאיום מתמיד על חייהם/ן.
- תנאים אלו הובילו גם להתמודדות משותפת של הקהילה עם המצוקה. הוקמו גופים לעזרה הדדית וחלק מעשירי/ות הקהילות והנכבדים/ות עשו ככל שביכולתם/ן כדי לסייע למצוקת ההמונים.

דרכי ההתמודדות של היהודים/ות בגטאות

"קידוש החיים"

- על רקע המצב הקשה, הייתה בקרב רבים/ות האמונה, כי צריך לפעול למען "קידוש החיים", כלומר לפעול למען הישרדות בחיים.
- מושג "קידוש החיים" מיוחס לרב יצחק ניסנבויס שאמר: "זוהי שעה של קידוש החיים ולא של קידוש השם במוות. בעבר דרשו אויבים את הנשמה והיהודי הקריב את נשמתו על קידוש השם: עתה דורש הצורר את הגוף היהודי, וחובה על היהודי להגן עליו, לשמור על חייו".
- פירוט בע"מ 201-204.

SPIELZEUGE
ZABAWKI

עבודת בית

קראו את עמ' 189-204 וענו על השאלה הבאה:

הציגו **שלושה** קשיים של היהודים/ות בגטאות ו**הביאו** לכל

קושי דוגמה למקור היסטורי מהספר (לא לשכוח לציין סוג

מקור).

הסבירו כיצד התמודדו היהודים/ות עם הקשיים שהצגת.

יש להגיש את העבודה עד יום רביעי